

מערך שיעור

גבולות ארץ ישראל: סיפור על מפה

עוגני השיעור

שכבת גיל: כיתה ד

ציר מוביל: מחלום להגשמה - מקימים מדינה

רעיון מרכזי: גבולות ארץ ישראל מספרים את סיפורה ההיסטורי, והבנתם מחזקת את תחושת השייכות והבנת המושג מולדת

נושא: גבולות ארץ ישראל: סוגים והשתנות לאורך זמן

מיומנויות:

1. אוריינות מרחבית: הפקת מידע ממפה, זיהוי תוואי גבול.
2. חשיבה היסטורית: הבנת רצף זמנים והקשר בין אירוע לשינוי במפה.
3. חשיבה יצירתית: יצירת מפה רב-ממדית באמצעות חומרים מגוונים.

ערכים וסוגיות לדיון:

זיקה לארץ ושייכות - מדוע חשוב למדינה שיהיו לה גבולות ברורים? כיצד גבול נותן לנו תחושת שייכות? איך הסכמי שלום יכולים לשנות את המפה ואת החיים שלנו?

בין-תחומיות: היסטוריה, גיאוגרפיה, אזרחות, אמנות

עוגנים למורה: השיעור יהיה מבוסס על סדנת "ממפי הגבולות" - גישה המשלבת יצירה, מיפוי וחקר. התלמידים הופכים לקרטוגרפים (יוצרי מפות). הם מקבלים מפות אילמות של ישראל ובעזרת חוטים בצבעים שונים, הם "מותחים" את הגבולות השונים לאורך ציר הזמן. חוט כחול לגבול טבעי, חוט ירוק ל"קו הירוק", חוט אדום להסכמי שלום. כל צבע מספר סיפור אחר.

מפת הידע (העמקה בתוכן) - ראה "נספחים - צידה לדרך"

פתיחה

מטרה: לעורר סקרנות ולהמחיש את מושג הגבול באופן חווייתי ופשוט

מה עושים?

1. משחק "תופסת גבולות": המורה פורש/ת את החבל על הרצפה במעגל. "זהו הגבול של המגרש שלנו. אפשר לשחק תופסת רק בתוך הגבול".
 - דיון קצר: "למה היינו צריכים את הגבול במשחק? מה היה קורה בלעדיו?". (תשובות אפשריות: היו כללים ברורים, ידענו איפה המרחב שלנו).
2. הקרנת המפה האילמת: המורה מקרין/ה את מפת ישראל ללא גבולות ושואל/ת: "גם למדינה יש 'מגרש'. מה חסר במפה הזאת כדי שנדע איפה המגרש שלנו ואיפה המגרש של השכנים שלנו?".

מה צריך?

חבל/סרט ארוך

מפת ישראל
ללא גבולות
מוקרנת על
הלוח (נספח 1)

למידה פעילה

מטרה: התלמידים יזהו, יגדירו וימפו את סוגי הגבולות השונים של ישראל על ציר הזמן

מה עושים?

1. חלוקה לקבוצות
2. הסבר: המורה מציג/ה את הרעיון: "נהפוך את המפה שלנו למפה שמספרת סיפור בעזרת צבעים. כל צבע הוא פרק אחר בסיפור של הגבולות שלנו". המורה מסביר/ה בקצרה על שלושת סוגי הגבולות (טבעי, זמני, מוסכם - ראה מפת ידע - "צידה לדרך").
3. עבודת מיפוי: כל קבוצה מקבלת מפה, חוטים וכרטיסי מידע.

שלב א' - גבול טבעי: "קראו את כרטיסי המידע 'גבולות טבעיים'. קחו את החוט הכחול והדביקו אותו לאורך חוף הים, נהר הירדן והערבה".

שלב ב' - גבול זמני: "קראו את כרטיסי המידע '1949'. קחו את החוט הירוק וסמנו את 'הקו הירוק'".

שלב ג' - גבול של שלום: "קראו את כרטיסי המידע 'שלום עם מצרים וירדן'. קחו את החוט האדום וסמנו את הגבולות המוסכמים האלה".

מה צריך?

לכל קבוצה: דף קווי המתאר של ישראל (נספח 2).
חוטי צמר/שרוכים בצבעים שונים: כחול (גבול טבעי), ירוק ("הקו הירוק"), אדום (הסכמי שלום).
כרטיסי מידע והנחיות (נספח 3)
דבק, מספריים.

עיבוד וסיכום

מטרה: : לחבר את העשייה לתובנות, לערכים ולתחושת שייכות.

מה עושים?

סיכום יצירתי: מילים של תקווה

1. התלמידים יחשבו יחד על מילים שמתארות את התחושות שלהם כלפי ארץ ישראל והגבולות כיום.
2. על גבי המפה, בתוך שטח המדינה, הם יכתבו או יציירו מילים או סמלים המייצגים תקווה, שלום, שייכות.

מילים לתיווך רגשי בשלב הסיכום

- תקווה: שלום, עתיד, חלום, אפשרות, פיוס, אופטימיות, התחדשות, אופק, צמיחה, עתיד טוב.
- ביטחון: שמירה, הגנה, סדר, ידיעה, גבול ברור, עוגן, מסגרת, חוסן
- שלום: ידידות, שכנות טובה, הסכמה, אמון, שיתוף פעולה, שותפות, שלווה, הבנה.

מה צריך?

מפת המשימה

מושגי יסוד: סוגי הגבולות של ישראל

גבול טבעי: גבול שנוצר על ידי תוואי נוף טבעי וברור, כמו ים, נהר או רכס הרים.

דוגמאות: הים התיכון במערב, נהר הירדן בחלק מהגבול המזרחי, הערבה בדרום-מזרח, מפרץ אילת בדרום.

גבול מוסכם (גבול בינלאומי): גבול שנקבע בהסכם שלום רשמי בין שתי מדינות. זהו הגבול הבטוח והמוכר ביותר.

דוגמאות: הגבול עם מצרים (בעקבות הסכם השלום ב-1979) והגבול עם ירדן (בעקבות הסכם השלום ב-1994).

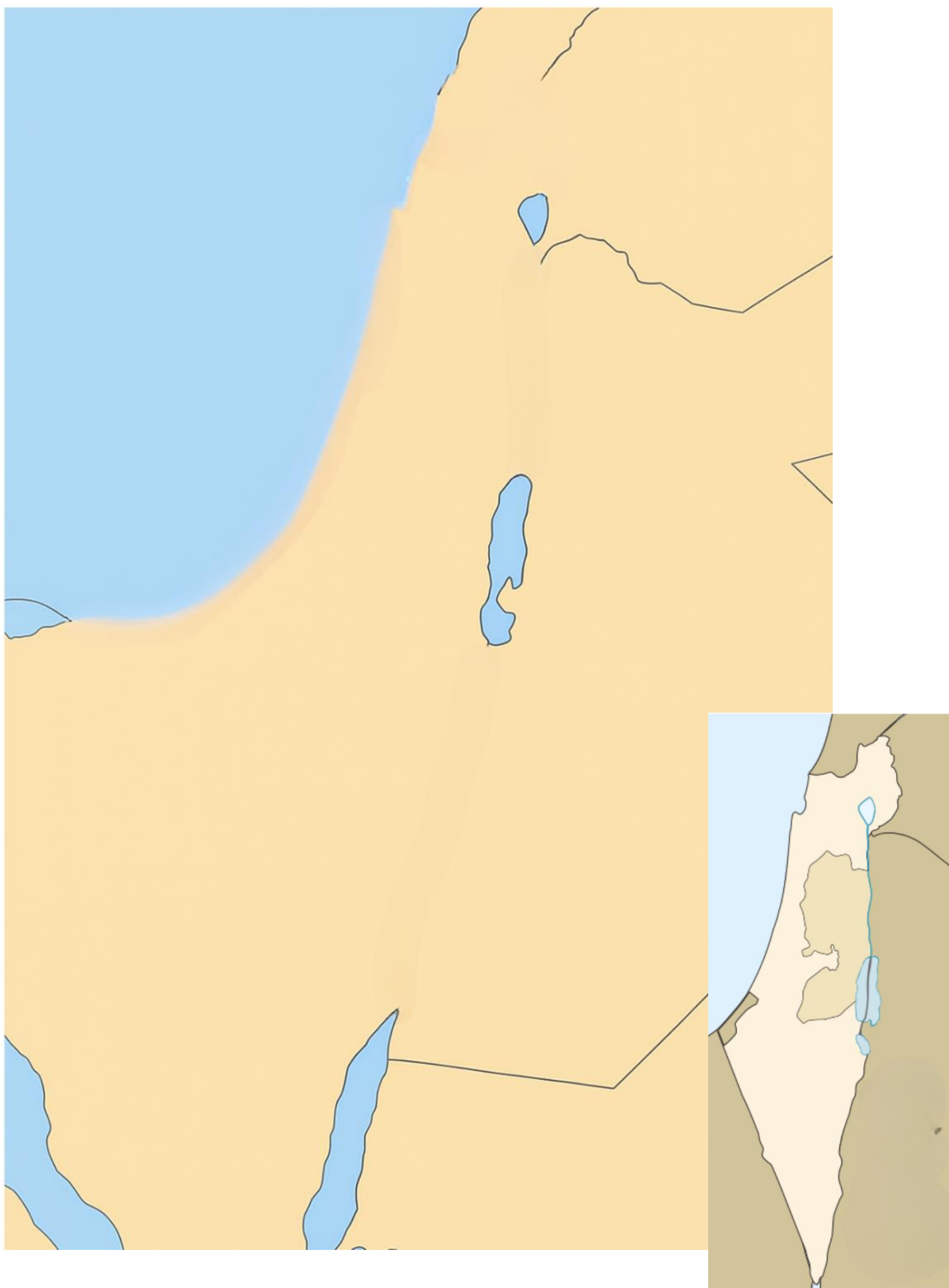
גבול זמני (קו שביתת נשק / "הקו הירוק"): גבול שנקבע בסיום מלחמה, כאשר אין עדיין הסכם שלום. הוא מסמן את המקום בו עמדו הצבאות בסוף הלחימה.

דוגמה מרכזית: "הקו הירוק", שנקבע ב-1949 לאחר מלחמת העצמאות ושימש כגבולה של ישראל עד 1967. הוא נקרא כך כי צוין בעט ירוק על המפות.

ציר זמן היסטורי: כיצד השתנו הגבולות?

1. 1947 תוכנית החלוקה של האו"ם: זו הייתה הצעה לחלק את הארץ לשתי מדינות, יהודית וערבית. הגבולות שהוצעו אז שונים מאוד מהגבולות היום. זו נקודת פתיחה טובה להבנת החלום והמציאות.
2. 1949 קווי שביתת הנשק ("הקו הירוק"): לאחר מלחמת העצמאות, נקבעו גבולות זמניים עם מצרים, ירדן, סוריה ולבנון. זה היה הגבול המוכר של ישראל במשך 19 שנים.
3. 1967 מלחמת ששת הימים: בעקבות המלחמה, ישראל שלטה על שטחים חדשים (סיני, רצועת עזה, יהודה ושומרון, רמת הגולן). הגבולות הישנים ("הקו הירוק") נשארו משמעותיים, אך קווי הפסקת האש החדשים שינו את המפה.
4. 1979 ו-1994 - הסכמי שלום: ישראל חתמה על הסכמי שלום עם מצרים ועם ירדן. בעקבות הסכמים אלו, נקבעו לראשונה גבולות בינלאומיים קבועים ומוסכמים עם שתי שכנותיה, תוך נסיגה מחצי האי סיני במסגרת ההסכם עם מצרים.

כרטיס מידע: גבול טבעי

גבולות טבעיים

גבול טבעי הוא גבול שנוצר על ידי הטבע: ים, נהר או רכס הרים.

בישראל יש כמה גבולות טבעיים חשובים:

הים התיכון במערב

נהר הירדן במזרח

הערבה בדרום-מזרח

מפרץ אילת בדרום

משימה: קחו את החוט הכחול והדביקו אותו לאורך חוף הים, נהר הירדן והערבה

כרטיס מידע: גבול זמני

גבול זמני

1949 – הקו הירוק

אחרי מלחמת העצמאות נקבעו גבולות זמניים עם

מצרים, ירדן, סוריה ולבנון.

הגבולות סומנו על המפה בעט ירוק – ולכן נקראו "הקו הירוק".

זה היה הגבול המוכר של ישראל במשך 19 שנים.

משימה: קחו את החוט הירוק וסמנו את "הקו הירוק".

כרטיס מידע: גבול של שלום

גבול של שלום

הסכמי שלום עם מצרים וירדן

- בשנת 1979 נחתם הסכם שלום עם מצרים.
- ישראל החזירה את חצי האי סיני ונקבע גבול בינלאומי ברור.
- בשנת 1994 נחתם הסכם שלום עם ירדן - גבול בינלאומי מוסכם.
- אלו גבולות המבוססים על שלום והסכמות בין מדינות.

משימה: קחו את החוט האדום וסמנו את הגבולות המוסכמים עם מצרים וירדן